

Cuprins

Locatarii Palatului Bomboană	5
INAINTE.....	15
ȘI MAI INAINTE.....	33
ȘI ASTĂZI.....	61
Apartamentul 3: coaforii Cemal și Celal	63
Apartamentul 1: Musa, Meryem, Muhammet.....	89
Apartamentul 4: Fiii-cei-luți-din-fire	98
Apartamentul 3: coaforii Cemal și Celal	110
Apartamentul 5: Hadji Hadji, fiul, nora și nepoții lui	122
Apartamentul 7: eu	135
Apartamentul 8: Amanta Tristă	158
Apartamentul 7: eu	167
Apartamentul 6: Metin Chetinceviz și SoțiaLuiNadia	176
Apartamentul 1: Musa, Meryem, Muhammet.....	195
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	206
Apartamentul 9: Tijen Igienă și Su	220
Apartamentul 5: Hadji Hadji, fiul, nora și nepoții lui	224
Apartamentul 7: eu	229
Apartamentul 8: Amanta Tristă	244
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	247
Apartamentul 7: eu	249
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	251
Apartamentul 4: Fiii-cei-luți-din-fire	256
Apartamentul 7: eu	259
Apartamentul 9: Tijen Igienă și gândacul.....	262
Apartamentul 1: Musa, Meryem și Muhammet.....	265
Apartamentul 10: madam Auntie	268
Apartamentul 7: eu	270
Apartamentul 5: Hadji Hadji, fiul, nora și nepoții	272

Apartamentul 7: eu	275
Apartamentul 5: nora și nepoții	279
Apartamentul 7: eu	281
Apartamentul 1: Meryem	287
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	289
Apartamentul 8: Amanta Tristă și cu mine	292
Apartamentul 1: Muhammet	294
Apartamentul 3: coaforii Cemal și Celal	300
Apartamentul 7: Amanta Tristă și cu mine	308
Apartamentul 10: madam Auntie	315
Apartamentul 3: coaforul Celal	316
Apartamentul 9: Su și madam Auntie	318
Apartamentul 3: coaforul Cemal	319
Apartamentul 10: madam Auntie și Su	322
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	324
Apartamentul 3: coaforii Cemal și Celal	326
Apartamentul 9: Su	332
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	334
Apartamentul 9: Tijen Igienă, Su și cu mine	338
Apartamentul 7: Amanta Tristă și cu mine	340
Apartamentul 10: madam Auntie	345
Apartamentul 5: Hadji Hadji, nora și nepoții săi	347
Apartamentul 10: madam Auntie și Su	349
Apartamentul 3: coaforii Cemal și Celal	353
Apartamentul 7: Su și cu mine	356
Apartamentul 6: Metin Chetinceviz și Soția Lui Nadia	361
Apartamentul 7: eu și Amanta Tristă	363
Apartamentul 10: madam Auntie	367
Apartamentul 7: eu	370
Apartamentul 10: madam Auntie și gunoierul	376
Apartamentul 8: Amanta Tristă și cu mine	378
Apartamentul 9: Nadia	381
Numărul 88: Palatul Bomboană	383
Apartamentul 4: Fiii-cei-iuți-din-fire	385
Apartamentul 7: eu	386
Boierul și iubita lui	388
Apartamentul 2: Sidar și Gaba	389
Apartamentul 7: eu	391
Apartamentele 7 și 8: Amanta Tristă și cu mine	398
PE URMA	399

Elif Shafak

Palatul Puricilor

Traducere din limba engleză și note
de Ada Tanasă

POLIROM
2014

„Limbă” e unul dintre cele mai absurde cuvinte dintr-o limbă. Este, prin definiție, mai mult decât suma tuturor cuvintelor, dar în cele din urmă e tot un cuvânt. Dacă e să faci vreo legătură cu un alt cuvânt, ai putea spune că „limbă” e aidoma cuvântului „masă”, care ignoră cu totul amestecuri foarte diverse de mâncăruri diferite ca gust, valoare nutritivă și număr de calorii – așa cum se întâmplă când etichetezi drept „limbaj” toate expresiile care au sensuri absolut diferite, vorbesc la întâmplare despre cuvinte diferite și se folosesc în stiluri diferite. Desigur, ar trebui să adaug că, atunci când fac această observație, diferențele „lingvistice” precum bucătăria chinezească, bucătăria turcească, bucătăria spaniolă și așa mai departe nici măcar nu sunt luate în considerare. Altfel ar trebui să multiplic toate acestea cu un coeficient global. Pe scurt, chiar și înăuntrul unei singure „limbi” domnesc sute de „limbi”. Așa cum într-un restaurant nu mâncăm toți aceeași „masă”, nici nu vorbim și nici nu putem vorbi aceeași „limbă” cu toată lumea tot timpul, și, așa cum mesele au resturi, limbile au și ele rămășițe. O limbă-groapă de gunoi cuprinde cuvinte pe care nu numai că nu le folosim în fiecare zi, ci pe care ezităm și să le rostim, cuvinte peste care trecem în tăcere, cuvinte absurde, pe care le ținem pentru noi, fiindcă n-ar fi potrivite, critici ce ne stau pe limbă, dar ne lipsește curajul să le rostim, insinuări pe care le tăiem în fâșii subțiri cu vârful limbii, pentru ca apoi să le înghițim la loc, injurături lăsate să explodeze pe cerul-gurii înainte să le putem dezamorsa și arunca, expresii prea dure sau glume prea blânde pentru mediul nostru social. S-ar putea să fie și o rămășiță lăsată în urmă de atenția pe care o acordăm, tactul de care dăm dovadă și grija pe care o avem când vorbim cu ceilalți. Am putea numi toate acestea limbaj reciclabil de „Deșeuri Solide Acumulate” (DSA) – acumulate, dacă nu în pivniță, în pod sau sub pernă, atunci pe căile nazale, în palat și sub limbă –, limbaj care, odată adunat laolaltă cum se cuvine, e îndesat într-un sac pe care îl legăm la gură și apoi îl aruncăm, ca să scăpăm de miros și de duhoare.

Ar trebui să spun răspicat că nu las niciodată vreo urmă a acestei limbi să zacă prin preajmă și nu numai că n-o folosesc în sala de curs, de față cu studenții, dar nici nu-mi place s-o aud de

la ei. Totuși, exact ca un adolescent care fumează pe-ascuns într-un loc ferit, fără știrea părinților, uneori și mie îmi place la nebunie să „mă obrăznicesc” – cum zicem Ethel și cu mine – în limba asta când îmi deschid cufărul într-un cotlon întunecos și murdar, neștiut de principiile mele morale și de conștiința mea. Tocmai în asemenea momente capătă semnificație prezența lui Ethel. Pentru că „obraznicirea”, la fel ca dragostea sau cearta, cere să mai fie cineva acolo, cu tine, în acel moment. Poți să fumezi singur, dar ca să vorbești în limba asta murdară îți trebuie neapărat un tovarăș.

De ani de zile, când rămâneam singuri, Ethel și cu mine vorbeam – sau obișnuiam să vorbim până mai ieri – în DSA-eză. De câte ori ne întâlneam, fără să spunem că trebuie să fii serios ca să-l faci pe celălalt „prost”, fără să pretindem că suntem drepti sau corecți, adoram să bagatelizăm totul cu nepăsare și grosolanie și să potopim cu insulte pe unul sau pe altul. La fel ca un bătaș care ignoră un atac pentru ca apoi să se arunce în luptă, retezând la întâmplare nasurile și urechile adversarilor, am atacat viața socială cu limbile noastre tăioase și ne-am dat toată silința să retezăm maladiile și gafele oricui se întâmpla să ne răsară în față.

Cine spune că nu poți să râzi de defectele celorlalți? Cu harpoane în mâini și ochelari de scafandru la ochi, plonjam cu capul înainte până în adâncurile oceanului de cusururi-metehne-lipsuri și aduceam la țarm fiecare defect capturat, ca să-l studiem pe indelete și să-l sfășiem în bucăți. Uneori nu ne mulțumeam cu atât, ci ne ridicam prada în aer cu un apetit demn de iubii-calmari și o izbeam de o stâncă sau de alta ore în șir. În ultimă instanță, nimeni nu scăpa de limbile noastre, dar unii recepționau o cantitate mai generoasă din potopul nostru de generalizări decât alții. Țărani, lumpenproletariat, agenți publicitari și profesori universitari, casnice și avocați... cu toții deveneau ținte, deși din motive diferite. Totuși plasa noastră era destul de încăpătoare ca să cuprindă tot soiul de oameni. Fiecare avea loc în ea.

Îi desconsideram fără milă și cu grosolanie pe cei șovăitori sau pe cei care făceau pe deșteptii. Ne enervau cei care țineau la înfățișarea lor, însă ne băteam joc și de cei care se îmbrăcau fără gust. Nu aveam nici un respect pentru eroii masculini ai sărăntocilor, dar ne ieșeam din minți de furie când venea vorba de

primadonele bogătaşilor. Strâmbam din nas la cei care se temeau de moarte, pentru ca apoi să-i călcăm veseli în picioare pe cei care nu-și făceau nici o grijă în privința ei. Nu suportam să citim un articol, o povestire sau un roman prost scrise, dar le improșcam cu noroi și pe cele bine scrise. Nici nu-i luam în seamă pe cei care deveneau evlavioși după vreo operație sau vreo traumă gravă, însă îi desconsideram și pe cei care rămăneau la același nivel de credință, cu sau fără religie, de-a lungul întregii vieți. Nu-i iertam pe cei cinstiți din cauza cinstei lor, dar luam necinstea celor necinstiți și dăntuiam cu ea peste tot. Îi trânteam la pământ și îi călcăm în picioare pe laicii grozav de naivi care credeau că de fapt creștinismul e mai puțin intervenționist sau iudaismul mai puțin patriarhal decât islamismul, îi nimiceam plini de veselie pe cei care n-aveau habar de deosebirile din islamism, însă îi striveam sub salve de tun și pe cei care își închipuiau că sunt privilegiați pentru că descopereau mișcări mistice și îi sfășiam pe cei care, în numele treimii „Ființă, Devenire & Transcendere a Sfințeniei”, căutau pentru ei tot soiul de mântuitori alternativi indieni, chinezi ori tibetani. Ne năpusteam asupra indivizilor căsătoriți și cu copii, dar râdeam cu lacrimi de cei care considerau refuzul de-a se căsători drept o formă de rezistență politică. De asemenea, îi ungeam cu catran și îi plimbam despuiți pe dinaintea noastră pe cei care-și percepeau heterosexualitatea ca pe un dat social „o dată pentru totdeauna”, însă tânjeau să muște măcar o gură mică din mărul sodomiei, dar și pe cei care-și considerau homosexualitatea o opțiune absolut personală, pentru ca apoi să zacă letargici în oazele însingurării, izolându-se de tot și toate. Nu ne plăceau cei pe care-i știam personal, însă ne foloseam cu nepăsare de cei pe care-i cunoșteam indeaproape.

Nu simțeam nevoia să exprimăm pe larg toate aceste atitudini și convingeri, ci ne mulțumeam să folosim coduri. Cu meticulozitatea unor arhivari, îi categoriseam și îi clasam, unul câte unul, pe toți și pe toate. Tratam injust – cu înrâncenare și perseverență – tot ce exista. Oricum, dacă studieai în amănunt secțiunea literei J din micul dicționar ilustrat al DSA-ezei, nu dădeai nici peste „just”, nici peste „jurisprudență”, așa cum nici la S nu puteai da peste „sacru” sau „sacralitate” ori la E peste „exaltat”

sau „exaltare”. Cât despre „injustiție”, definiția dată în acest dicționar era următoarea:

1. Să li faci ceva greșit celui care greșește (de exemplu, să-i scoți cuiva haina de blană într-un deșert sau să iei paharul cu vin din fața unui ins evlavios).
2. Atribuire indirectă inofensivă (de exemplu, să scuipi pe fotografia cuiva).

Când vorbeam DSA-eza, Ethel și cu mine săvârșeam injustiții împotriva cutărei sau cutărei persoane în cea de-a doua accepție a cuvântului. Niciodată nu ne indulceam cuvintele atunci când eram singuri. Totuși seara trecută, la cină, în timp ce vorbea despre țelurile ei mărețe în legătură cu universitatea asta ce avea să fie înființată în Istanbul, Pizda de Ethel păruse să fi lăsat limba noastră comună la garderoba de la intrare.

— Nu-ți dai seama? Visul tău dintotdeauna devine în sfârșit realitate, a exclamat ea, ținându-și strâns între dinți portțigaretul de culoarea iasomei.

Gata cu numirile politice prin ordine de sus sau cu obișnuita sterilitate și similitudine create de restricțiile bugetare în universitățile de stat. În loc de asta, aveau să pună pe picioare facultatea de cel mai înalt calibru din Turcia, să recruteze cele mai strălucite minți furate de universitățile din străinătate și să aducă la Istanbul o grămadă de experți străini din diferite colțuri ale lumii.

— Gândește-te numai! O să oprim scurgerea asta de creiere și în cinci ani chiar o să inversăm curentul. Mințile din Vest vor fi în slujba noastră. Vom lecui complexul de inferioritate al poporului nostru, a adăugat ea cu un chicotit, de parcă ar fi făcut o remarcă nerușinată și spirituală.

Nu era nici un mister pentru mine de ce chicotea așa. Mă obișnuisem deja cu ideea că Ethel atribuie o conotație erotică cuvântului „creier”. Nu era cu mult diferită nici în anii de facultate, când nutrea o ură stratificată față de celelalte femei și o pasiune fără margini pentru bărbații inteligenți... Acum, dacă mă gândesc mai bine, numărul mare de studenți, ce îl depășea pe cel al studenților, și „creierile” care o înconjurau trebuie să fi jucat un rol major în hotărârea ei de-a se specializa în domeniul atât de

solicitant al ingineriei civile, deși nu intenționa s-o practice vreodată. În zilele alea, în casa lui Ethel se strâneau zeci de studenți – sau, dacă e să calculăm de-a lungul anilor, poate chiar mai mult de-o sută – dintre cei mai inteligenți de la toate facultățile. Dacă țineai cont de faptul că locul ăla funcționa ca un fel de cantină a săracilor, unde studenții se puteau hrăni, sau ca un fel de club, unde membrii acestuia puteau folosi biblioteca după plac, ai fi putut spune chiar că Pizda avea o contribuție substanțială la educația din Turcia. Chiar dacă la prima vedere noi, clienții obișnuiți ai acestui azil de binefacere, am fi putut părea foarte diferiți unul de altul, ne asemănăm extrem de mult într-o privință: felul în care ne investeam inteligența. Pe vremea aceea, la orice facultate sau secție a Universității Bosfor, toți studenții care își îmboldeau cu succes creierul să-și depășească limitele, pentru a scăpa de complexele pricinuite de împărțeala nedreaptă a vieții, auziseră cu siguranță de numele lui Ethel și era foarte posibil să-i fi atins și trupul. Majoritatea coplesitoare o alcătuiau cei care se dedicaseră cititului, studiului și cercetării, punându-și pretențiile de la viață în congelatorul așteptărilor, pentru a fi scoase și dezghețate abia la sosirea „zilei celei mari”. Unele dintre aforismele lui Ethel vorbeau despre asta: „Așa cum orbul își ascute celelalte simțuri, bărbatul urât care trece neobservat își dezvoltă creierul”.

Printre preferații lui Ethel, în măsura în care izbuteau să-și dezvolte creierul, se numărau studenții care fie nu erau în stare să aibă o relație cu vreo femeie, fie erau respinși de toate femeile ce le trezeau interesul și apoi renunțau la dragoste, renunțau să se mai îndrăgostească și chiar să facă dragoste. După cei lipsiți de farmec fizic, veneau timizii cronici, ale căror relații cu sexul frumos se stricaseră dintr-un motiv sau altul, și apoi alții și alții... Printre acești alții se numărau asexuații care compuneau panegrice, elogii și poeme pe tema unei vieți pure, marginalii avangardiști, homosexualii ascunși sau declarați, criticii extrem de distinși, asocialii care urau examenele, însă în acea perioadă a vieții lor nu cunoșteau bucurie mai mare decât aceea de a-și da examenele, provincialii rătăciți prin Istanbul, inșii care nu puteau ieși din carapace, darămite din Istanbul, premianții care izbuteau să studieze mai departe, în ciuda faptului că veneau din familii

nenorocite, laolaltă cu „talentele ascunse”, care învățau la facultățile nepotrivate tocmai din cauza familiilor, geniile rare din zona științelor naturale, oratorii pasionați de la științele sociale... toți tinerii deznădăjduiți, nefericiți, inadaptați și extrem de inteligenți care – din diverse motive fizice, financiare, psihologice sau neînțelese – aveau mari probleme să se adapteze în societate intrau în sfera de interes a lui Ethel. Dacă ar fi fost după ea, n-ar fi lăsat nici un creier de femele să-i calce pragul... deși uneori, dându-și seama că un bărbat la care ținea se nimerea să aibă o prietenă, nu voia să se trădeze cumva și îi invita pe amândoi. Cu toate astea, din cine știe ce motiv, de ura ei falmoasă pentru propriul sex nu erau scutite decât câteva prietene rămase de la școala ei particulară. Una dintre ele trecea des pe la casa-templu. Era atât de atrăgătoare, că nici nu încăpea vreo comparație cu Ethel – cu picioare lungi și frumoase, piele albă, perfectă, dinți ca perlele și săni plămădiți potrivit legilor dialecticii: vibranți în contextul trupului ei mare, însă destul de mici ca să-i poți cuprinde în palme... Totuși avea un defect. Ca toate femeile care își pierd naturalețea de îndată ce devin conștiente de admirația pe care o stărnesc, afișa și ea o duritate forțată și cădea în greșeala de-a crede că dacă lași un tip să aștepte în purgatoriu, nici prea departe, dar nici inutil de aproape, el îți va acorda veșnic aceeași atenție. Chiar și când le spunea altora cum o cheamă, părea că le face o favoare: „Ay-shin!”.

În chip ciudat, ceilalți bărbați din casă se îndrăgosteau nu de zâna asta arogantă, ci de Ethel cea urâtă cu spume. De fapt, multora le plăcea în mod vădit Ayshin, însă „a plăcea” era un verb firav. După cum s-a exprimat un participant la un concurs teribil de lipsit de spontaneitate enumerându-și hobby-urile: „Îmi place să citesc cărți, să ascult muzică, să mă plimb și îmi mai place Ayshin cea cu picioare lungi și șolduri ferme”. Dar când în discuție apărea numele lui Ethel – cea mai mare urătenie din toate timpurile –, depășeau în mare viteză faza cu plăcutul și, arzând de dorință, se îndrăgosteau ca niște nesăbuiți fie de ea, fie de casa ei – fie de amândouă.

Casa-templu nu era proprietatea tatălui și mamei lui Ethel sau a vreunui alt membru al acestei familii evreiești, ci numai și numai a ei. Pe când bandele de studenți din preajma sa locuiau